

"מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא"

הקדמת הרמב"ם אפיה"ש:

הסמיכות לפסוק זה כעין סימן כדי שישמרום ויזכרום, ואין זה מענין הפסוק, וזהו ענין אמרם קרא אסמכתא בעלמא, בכל מקום שנזכר.

הכוזבי, מאמר שלישי, ע"ג:

או שהשתמשו בפסוקים על הדרך הנקראת אצלם 'אסמכתא', שאינה כי אם סימן לדבר שהיה ידוע להם בקבלה.

מהרי"ל, איקוטיים:

כל היכא דאיתמר מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא הכי פירושו ודאי תקנתא דרבנן הוא והם יצאו ובדקו ומצאו להם סמך מקרא. וסמכו דבריהם עליו כדי להחזיקם שיהיו סבורים דהוא מדאורייתא ויחמירו בו. ולא אתו לזלזל ולהקל בדברי חכמי.

[א] ריטב"א, ראש-השנה, טז ע"א:

כל מה שיש לו אסמכתא מן הפסוק העיר הקב"ה שראוי לעשות כן אלא שלא קבעו חובה, ומסרו לחכמים, וזה דבר ברור ואמת. ולא כדברי המפרשים האסמכתות שהוא כדרך סימן שנתנו חכמים, ולא שכונה התורה לכך, ח"ו ישתקע הדבר ולא יאמר, שזו דעת מינות היא. אבל התורה העירה בכך ומסרה חיוב הדבר לקבעו לחכמים אם ירצו, כמ"ש ועשית ע"פ הדבר אשר יגידו לך, ולפיכך תמצא החכמים נותנין בכל מקום ראייה או זכר או אסמכתא לדבריהם מן התורה, כלומר שאינם מחדשים דבר מלבם, וכל תורה שבע"פ רמוזה בתורה שבכתב שהיא תמימה, וח"ו שהיא חסירה כלום.

[ב] של"ה, גוריה שבטל פה, כ"א רב"ן:

קבלתי שם פירוש מחודש, דהכוונה הוא שהדין הזה שחדשו הרבנן הוא משום שהתבוננו סברא אחת הנרמזת בתורה, ומכח סברא זו חדשו את הדין... נמצא סברת התורה הביאה את החכמים לדבר זה, וזהו ענין מדרבנן וקרא אסמכתא.

[ג] מהרי"ל, באר הגולה, באר הראשון:

המצות שהם בעצמם דברי סופרים והביאו ראייה ודרש מן התורה, ואמרו על זה כי המצוה מדבריהם רק קרא אסמכתא בעלמא. ורבים טועים שסבורים לומר כי לאין אותה מצוה כלל שום עניין אל התורה באמת, רק שהם עשו למצוה דבר דרש מן התורה כאלו היה זה מליצה בלבד. והאומרים כך טעו לא הבינו דבריהם, כי ח"ו שיהיה דבר אחד מדבריהם נאמר להרחבת הלשון ויפוי המליצה, רק כל דבריהם אמת. וכאשר אמרו מנין דבר זה והביאו ראייה מן המקרא, יש באמת ראייה מן המקרא לדבריהם... לא שיהיה בחנם מה דאסמכו אקרא. רק שלמדו גזירת חכמים מן הכתוב כמו שאמרנו, רק שהוא רחוק ביותר ולכך אינו מן התורה, ומ"מ הוא יוצא מן התורה רק שהוא רחוק ולפיכך הוא מדרבנן.

יש ג' מיני אסמכתא:

- א. התורה אמרה דנאה לעשות כן אבל לא הטילה הדבר לחובה, ורק חכמים עשאוהו חובה.
- ב. חז"ל מצאו איזה דבר בתורה סברא או תקנה, והם הרחיבו ליריעה וכללו עוד דברים בתקנה זו.
- ג. חז"ל מצאו מלשון הפסוק דהיה סברא מסויימת לומר דבר כל שהוא, ובאו חז"ל ולקחו סברא זו והשתמשו בה בתקנותיהם.

[הרב יונה מרצבך, עלה יונה, עמ' ק"ד]